

LIETUVOS VERSLO PERSPEKTYVOS EKONOMIKOS KONTEKSTE: PINIGAI AUGA ANT UŽSISPYRIMO MEDŽIO

*Interviu su Nordea Bank Lietuva
vyriausiuoju ekonomistu **Žygimantu Mauricu***

Justas Gavėnas, EKT

Justas Gavėnas, EKT: "Viešojoje erdvėje šiuo metu vyrauja dvi priešingos nuomonės, susijusios su ekonomikos vystymosi perspektyvomis. Vieni teigia, kad turime ruošti antrajai recesijos bangai, tuo tarpu kiti neįžvelgia ekonomikos lėtėjimo požymių. Kaip Jūs vertinate artimiausių kelerių metų ekonomikos vystymosi perspektyvas?"

Žygimantas Mauricas: "Šiuo metu vienintelis stabilus dalykas pasaulio ekonomikoje yra nestabilumas. Tačiau, kai nestabilumas tampa stabilus, ilgainiui jis nebėra toks bauginantis, o netgi priešingai – tampa ganėtinai pageidautinas. Taip yra todėl, kad ekonomikai itin didelę įtaką daro šios 2 žmonių emocijos: baimė ir godumas. Jei nebebūtų antrosios recesijos bangos baimės, gyventojai ir įmonės pradėtų perdėm optimistiškai vertinti savo ateities finansines perspektyvas, o tai skatintų perteklinį išlaidavimą ir spekuliacinių investicijų burbulą. Gali skambėti kiek paradoksaliai, tačiau tą minutę, kai visi patikėsime, kad ekonominės recesijos grėsmės nebėra – padėsime pamatą antrajai recesijos bangai. Perfrazuojant senovės romėnų posakį "nori taikos – ruoškis karui", šių dienų ekonominę padėtį puikiai apibūdina sakiny: "nori stabilios ekonomikos – ruoškis recesijai". Taigi, kol visi ruošiasi antrajai recesijos bangai – jos ir nebus. Praeityje "tikėtinų recesijų" buvo išties labai mažai – dažniausiai recesijos atsitikdavo dėl ko nors labai nelaukto ir netikėto. Štai šveicarai mėgsta pabrėžti, kad yra labai skurdi valstybė, nes neturi jokių žemės resursų ir priėjimo prie jūros, todėl privalo sunkiai dirbti, per daug neišlaidauti ir visada būti pasiruošę galimiems nesklandumams – būtent tai ir padeda jiems išvengti recesijų <...>".

"<...> ekonomikai itin didelę įtaką daro šios 2 žmonių emocijos: baimė ir godumas. Jei nebebūtų antrosios recesijos bangos baimės, gyventojai ir įmonės pradėtų perdėm optimistiškai vertinti savo ateities finansines perspektyvas, o tai skatintų perteklinį išlaidavimą ir spekuliacinių investicijų burbulą. Gali skambėti kiek paradoksaliai, tačiau tą minutę, kai visi patikėsime, kad ekonominės recesijos grėsmės nebėra – padėsime pamatą antrajai recesijos bangai" (Ž. Mauricas)

Žygimantas Mauricas: "*<...> Lietuviai, deja, nemoka taip gerai valdyti savo emocijų: vieną vakarą diskusijos verda apie tai, kiek laiko beliko, kol pasivysime skandinavus, o kitą rytą – jau apie tai, kada iš Lietuvos emigruos paskutinis gyventojas (o kokia dar gali būti kalba apie ekonomiką be gyventojų). Šiuo metu lietuviai vis dar yra nepagrįstai smarkiai išsigandę, tad egzistuoja grėsmė, kad išsipildys "ko bijosi, tas ir bus" scenarijus. Didžiosios depresijos metu JAV prezidentas B. F. Ruzveltas savo inauguracinėje kalboje pasakė, kad "vienintelis dalykas, kurio šiuo metu reikia bijoti yra pati baimė". Būtent baimė šiuo metu ir yra pagrindinė Lietuvos problema, nes blogos mintys kuria blogas kalbas, blogos kalbos kuria blogus darbus, blogi darbai kuria blogą rezultatą, o blogas rezultatas skatina dar blogesnes mintis ir taip "blogu minčių – blogų rezultatų" ratas užsisuka.*

"Būtent baimė šiuo metu ir yra pagrindinė Lietuvos problema, nes blogos mintys kuria blogas kalbas, blogos kalbos kuria blogus darbus, blogi darbai kuria blogą rezultatą, o blogas rezultatas skatina dar blogesnes mintis ir taip "blogu minčių – blogų rezultatų" ratas užsisuka" (Ž. Mauricas)

Vyriausybė ir centrinis bankas turėtų palaikyti gyventojų "emocinį balansą": kai padėtis gera – gąsdinti gyventojus, o kai bloga – juos drąsinti. Tačiau Lietuvoje viskas buvo daroma "aukštyn kojomis", todėl ir patyrėme tokias metamorfozes nuo Baltijos tigro iki iš medžio iškritusio kačiuko. Lietuvos ekonomikos plėtra priklausys nuo naujos vyriausybės sugebėjimo palaikyti tinkamą gyventojų "emocinį balansą" – tiek kalbomis, tiek ir konkrečiais darbais".

"Lietuvos ekonomikos plėtra priklausys nuo naujos vyriausybės sugebėjimo palaikyti tinkamą gyventojų "emocinį balansą" – tiek kalbomis, tiek ir konkrečiais darbais" (Ž. Mauricas)

Justas Gavėnas,
EKT: "Ar
 sutinkate su
 teiginiu, kad
 Lietuvos
 ekonomikos
 garvežys yra
 eksportas?"

Žygimantas Mauricas: "Valstybės žurnalo straipsnyje "Pasaka apie tris paršiukus: Litnifą, Latnafą ir Estnufą" įvertinau, kaip Baltijos šalims sekėsi kovoti su ekonomine krize. Palyginęs pagrindinius Lietuvos, Latvijos ir Estijos tvaraus ekonomikos augimo rodiklius padariau išvadą, kad Lietuvai, deja, sekėsi prasčiausiai kovoti su ekonomine krize ir ji yra mažiausiai pasirengusi atlaikyti galimai ateisiančią antrąją ekonominės krizės bangą. Visgi, tvaraus eksporto augimo kategorijoje Lietuva yra nepralenkiama lyderė Baltijos šalyse ir būtent eksportas išvadavo ir tebevaduoja Lietuvą iš ekonominės krizės nasrų.

"Palyginęs pagrindinius Lietuvos, Latvijos ir Estijos tvaraus ekonomikos augimo rodiklius padariau išvadą, kad Lietuvai, deja, sekėsi prasčiausiai kovoti su ekonomine krize ir ji yra mažiausiai pasirengusi atlaikyti galimai ateisiančią antrąją ekonominės krizės bangą" (Ž. Mauricas)

Visų pirma, Lietuvos eksportuotojai rodo įspūdingus rezultatus tiek dėl augančio Lietuviškos kilmės eksporto į Vakarų Europą, tiek dėl reeksporto į Rusiją bei kitas NVS šalis. Pagrindiniu eksporto varikliu yra "tradicinės" pramonės šakos: baldų, maisto ir žemės ūkio produktų. Tačiau ne ką prastesnius eksporto augimo rezultatus demonstruoja ir metalo gaminių, vaistų bei chemijos pramonės įmonės. Lietuvos eksportas taip pat yra gerai diversifikuotas tiek geografiniu, tiek ir sektoriniu aspektu. Pavyzdžiui, Estijos gamintojai didelę dalį savo produkcijos eksportuoja į Skandinavijos šalis, todėl yra labai priklausomi nuo šio regiono ekonominės būklės. Lietuvos gamintojai, priešingai, nėra priklausomi nuo vienos ar kitos šalies, tad 1997 – 1998 metų Rusijos krizės scenarijus neturėtų pasikartoti. Be to, Lietuvos eksporto struktūra yra labai marga ir žvelgiant iš produktų prizmės – vienintelis nerimą keliantis dalykas yra gana didelė priklausomybė nuo Orlen Lietuva naftos produktų eksporto, kurie sudaro apie ketvirtadalį viso Lietuvos eksporto <...>".

Žygimantas Mauricas: "*<...> Vertinant ateities perspektyvas eksportas ir toliau turėtų išlikti pagrindiniu Lietuvos ekonomikos varikliu. Optimizmo suteikia ir tai, kad visiems pagrindiniams Lietuvos eksporto partneriams (Vokietijai, Švedijai, Lenkijai, Rusijai, Latvijai ir Jungtinei Karalystei) 2013 ir 2014 metais yra prognozuojamas ekonomikos augimas, tad didžiausi iššūkiai Lietuvos eksportuotojams išliks kvalifikuotų darbuotojų stoka ir nepakankamos investicijos į gamybinius pajėgumus"*.

"<...> visiems pagrindiniams Lietuvos eksporto partneriams (Vokietijai, Švedijai, Lenkijai, Rusijai, Latvijai ir Jungtinei Karalystei) 2013 ir 2014 metais yra prognozuojamas ekonomikos augimas, tad didžiausi iššūkiai Lietuvos eksportuotojams išliks kvalifikuotų darbuotojų stoka ir nepakankamos investicijos į gamybinius pajėgumus" (Ž. Mauricas)

Justas Gavėnas,
EKT: "*Koks Euro zonos ir Euro vystymosi scenarijus labiausiai tikėtinas? Tarptautinė reitingų agentūra "Standard & Poor's" sumažino Ispanijos skolinimosi reitingą, Graikijos situacija taip pat nekelia didelio pasitikėjimo..."*

Žygimantas Mauricas: "*Europa šiuo metu priėjo kryžkelę ir turi pasirinkti vieną iš 2 kelių: arba didesnę integraciją, arba dezintegraciją. Pirmuoju atveju tai reikštų solidarumu grįstą Jungtinių Europos Valstijų sukūrimą, o antruoju – grįžimą prie individualizmo ir tarpusavio priešpriešos. Europa nebegali sau leisti eiti trečiuoju - "laiko tempimo" keliu, nes Europos šalys juo eina nevienodu greičiu: "išsivysčiusios" Šiaurės ir Centrinės Europos šalys ir "besivystančios" Rytų Europos šalys rodo gana neblogus ekonomikos augimo rezultatus, tačiau "vystančios" Pietų Europos šalys toliau grimzta į recesiją. Augantis skirtumas tarp šiaurės ir pietų dar labiau didins įtampą Europos sąjungos viduje, o kai kurios šalys šios įtampos gali ir neatlaikyti... Lietuvai būtų parankiau, jei Europa pasirinktų pirmąjį - didesnės integracijos, kelią. "Vienas už visus – visi už vieną" principas leidžia mažoms šalims įgauti daugiau svorio ir derėtis su savo užsienio prekybos partneriais kaip lygus su lygiais <...>".*

Žygimantas Mauricas: "*<...> Be stiprios ir vieningos Europos pagalbos Lietuva taptų dar labiau pažeidžiama ir izoliuota. Deja, Europą suvienyti gali tik stiprus lyderis, kurio šiuo metu Europa neturi. Visų akys krypta į Vokietiją, tačiau ji dar nuo antrojo pasaulinio karo laikų vengia prisiimti bet kokį lyderio vaidmenį Europoje. Prancūzai taip pat netrokšta dideliu noru lyderiauti, o Britai – niekada ir netroško. Istoriskai JAV būdavo itin suinteresuota turėti stiprią ir vieningą Europą, tačiau Obama šiuo metu visą dėmesį skiria JAV vidaus problemų sprendimui.*

"<...> šiuo metu sparčiai populiarėja "silpniausios grandies" teorija, kuri sako, jog grandinėje pašalinus silpniausią jungtį visa grandinė sustiprėja, nes visos grandinės stiprumą apsprendžia jos silpniausioji vieta. Tad labiausiai tikėtina, jog po dviejų metų Euro zona bus, tačiau bus silpna ir kamuojama ekonominės stagnacijos, bus be Graikijos ir su Latvija"
(Ž. Mauricas)

Taigi šiuo metu labiausiai tikėtinas Euro zonos vystymosi scenarijus yra "laiko tempimo" scenarijus, kuris Europai "padovanos" kelerius metus ekonominės stagnacijos. Be to, Graikijos pasitraukimo iš Euro zonos ir Europos sąjungos tikimybė didėja. Anksčiau Europoje vyravo "domino" teorija, kuri teigė, jog pasitraukus vienai valstybei, kaip kortų namelis subyrės ir visa Europa, tad jokių būdu negalima leisti Graikijai palikti Euro zonos. Tačiau šiuo metu sparčiai populiarėja "silpniausios grandies" teorija, kuri sako, jog grandinėje pašalinus silpniausią jungtį visa grandinė sustiprėja, nes visos grandinės stiprumą apsprendžia jos silpniausioji vieta. Tad labiausiai tikėtina, jog po dviejų metų Euro zona bus, tačiau bus silpna ir kamuojama ekonominės stagnacijos, bus be Graikijos ir su Latvija".

Išsilavinimas:

- ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas (2011 – 2015). Finansai. Doktorantūros studijos
- Lozanos Universitetas (2006 - 2008). Finansų inžinerija. Magistras
- Stokholmo aukštoji ekonomikos mokykla Rygoje (2002 - 2005). Ekonomika ir verslo administravimas. Bakalauras

Profesinė karjera:

- Nordea banko vyriausiasis ekonomistas (nuo 2010)
- ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto Finansų ekonomikos programos direktorius (nuo 2012)
- ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto lektorius (nuo 2009)
- Lietuvos banko Finansinio stabilumo skyriaus viršininko pavaduotojas (2008 – 2010)
- Mokslinių tyrimų asistentas Lozanos universitete (2007-2008)

Publikacijos:

- Straipsnių apie ekonomiką autorius žurnaluose “Valstybė”, “Veidas”, “Investuok” ir kt.
- Lietuvos bankų kartingo čempionato organizatorius (nuo 2010)
- Pomėgiai: kartingo ir dviračių sportas, buriavimas, fotografija, šachmatai

Žygimantas Mauricas

**Atviri mokymai
“Kontrolė ir biudžetas”**

**Daugiau
informacijos**

Justas Gavėnas, EKT: *"Istoriškai prisijungimas prie Euro zonos Lietuvai buvo vienas iš strateginių tikslų, tačiau pastaruoju metu kalbos apie Euro įsivedimą pritilo. Ar Jūs manote, kad Lietuvai įsivesti Eurą yra naudinga?"*

Žygimantas Mauricas: *"Lito kursas jau daugiau negu 10 metų yra susietas su euru pastoviu 3,4528 lito už eurą kursu, tad galima sakyti, kad Lietuva faktiškai jau visą dešimtmetį yra euro zonos narė. Visgi, teisiškai mes vis dar turime savo valiutą, tačiau būkime sąžiningi sau ir pripažinkime, kad naudos iš jos turime labai mažai. Kone vienintelis lito privalumas yra galimybė jį kada nors ateityje devaluoti. Tačiau valiutos devaluacija Lietuvai sukeltų daugiau rūpesčių negu naudos, tad toks scenarijus yra išties mažai tikėtinas. Juk devaluavus valiutą akimirksniu pakiltų benzino, dujų, elektros, automobilių bei kitų importuojamų prekių kainos, tad tokia naujiena neabejotinai padidintų skurdą, socialinę atskirtį bei sukeltų socialinius neramumus. Be to, didžioji dalis paskolų yra paimta eurais, tad devaluavus litą gyventojus ir verslą prislėgtų didesnė paskolų našta. Tereikia prisiminti 2009 metus, kuomet ekonominės krizės įkarštyje, sandoriuose neretai būdavo įrašoma, kad lito devaluavimo atveju, bus atsiskaitoma pagal anksčiau galiojusį lito ir euro kursą. Šiuo metu tiesioginę naudą iš lito gauna tik valiutų keityklos ir bankai, kasmet uždirbdami milijonus litų pajamų iš valiutos keitimo mokesčių."*

"<...> Lietuva faktiškai jau visą dešimtmetį yra euro zonos narė. Visgi, teisiškai mes vis dar turime savo valiutą, tačiau būkime sąžiningi sau ir pripažinkime, kad naudos iš jos turime labai mažai. Kone vienintelis lito privalumas yra galimybė jį kada nors ateityje devaluoti" (Ž. Mauricas)

Lietuvai vienareikšmiškai yra naudinga anksčiau ar vėliau įsivesti eurą. Tačiau vertinant nesibaigiančius ir greitu laiku nesibaigiančius neramumus euro zonoje, šiuo metu įsivesti eurą būtų parankiau vėliau nei anksčiau. Pagrindinė ir kone vienintelė priežastis, dėl kurios verta laukti - itin didelė Graikijos, Portugalijos, Kipro, Ispanijos bankroto tikimybė <...>".

Žygimantas Mauricas: "*<...> Bankroto kaštus teks dalintis visoms euro zonos valstybėms, o Lietuva, jei taptų euro zonos nare, tokiu atveju potencialiai turėtų sumokėti iki 240 milijonų eurų gerokai turtingesnių už save valstybių "gelbėjimui". Tad Lietuvai dar kelerius metus vertėtų akiai nesekti Estijos ir Latvijos pėdomis ir pabūti tuo "trečiuoju broliu". Juk liaudies išmintis byloja, kad "skubos darbą velnias veja", o pasakose trečiajam broliui dažniausiai nusišypso fortūna. Visgi, kai euro zonos problemos išsispręš, Lietuvai būtų itin neprotinga neįsivesti euro".*

"Lietuvai dar kelerius metus vertėtų akiai nesekti Estijos ir Latvijos pėdomis ir pabūti tuo "trečiuoju broliu". Juk liaudies išmintis byloja, kad "skubos darbą velnias veja", o pasakose trečiajam broliui dažniausiai nusišypso fortūna. Visgi, kai euro zonos problemos išsispręš, Lietuvai būtų itin neprotinga neįsivesti euro" (Ž. Mauricas)

Justas Gavėnas,
EKT: "Kokios Lietuvos ekonomikos vystymosi perspektyvos?"

Žygimantas Mauricas: "*Prognozuojame, kad Lietuvos ekonomikos augimas 2013 ir 2014 metais išliks teigiamas, o pagrindinis augimo variklis ir toliau išliks eksportas. Tačiau Lietuvai reikės įdėti nemažai pastangų, norint paskatinti vidaus rinkos augimą, juolab, kad iššūkių čia netrūksta: didelis nedarbo lygis, aukšta infliacija, neigiamas prekybos balansas ir auganti valstybės skola. Padėtį apsunkina prasti Lietuvos gyventojų lūkesčiai, tad norint pagerinti padėtį reikės aktyvių vyriausybės veiksmų atstatant visuomenės "emocinį balansą". Šiuo metu Lietuvos ekonomikos augimo potencialas kaip niekada anksčiau priklauso nuo politinių sprendimų – jei teisingi sprendimai bus priimti laiku, tai Lietuva gali tapti Europos augimo lydere, jei ne – Lietuvą ir toliau gelbės tik eksportas, įskaitant ir "pigios" darbo jėgos eksportą".*

"Šiuo metu Lietuvos ekonomikos augimo potencialas kaip niekada anksčiau priklauso nuo politinių sprendimų – jei teisingi sprendimai bus priimti laiku, tai Lietuva gali tapti Europos augimo lydere, jei ne – Lietuvą ir toliau gelbės tik eksportas, įskaitant ir "pigios" darbo jėgos eksportą"
(Ž. Mauricas)

Justas Gavėnas, EKT: "2012 m. spalio 8 d. naujienų portale "Delfi" buvo išpublikuotas Jūsų straipsnis "[Ar įmanoma padaryti taip, kad gyventojai patys norėtų mokėti mokesčius?](#)", kuriame pateikiamos netradicinės užsienio šalių iniciatyvos mokesčių surinkimo srityje. Kuriose 2 – 3 srityse, Jūsų manymu, galima būtų atlikti ekonominį eksperimentą, susijusį su mokesčių surinkimu Lietuvoje?"

Žygimantas Mauricas: "Viena iš didžiausių ir kone dažniausiai daromų klaidų yra galvojimas, kad gyventojai visais būdais bando vengti mokėti mokesčius. Tad dažnai mokesčių surinkimui yra naudojamas dar feodaliniais ar baudžiaviniais laikais plačiai naudotas "lazdos" principas. Tačiau toks mokesčių būdas supriešina visuomenę į "valdžią" ir "nevaldžią" bei yra labai neefektyvus – juk prie kiekvieno verslininko nepastatysi mokesčių inspektorius... Siekiant padidinti mokesčių surinkimo efektyvumą ir pagerinti kovos su šešėliu rezultatus reikia naudoti ne tik "lazdos" bet ir "meduolio" principą. Kitaip tariant, reikia pateikti viliojantį atsakymą į mokesčio mokėtojo klausimą "o kokią asmeninę naudą aš gaunu mokėdamas mokesčius?" <...>".

"Siekiant padidinti mokesčių surinkimo efektyvumą ir pagerinti kovos su šešėliu rezultatus reikia naudoti ne tik "lazdos" bet ir "meduolio" principą. Kitaip tariant, reikia pateikti viliojantį atsakymą į mokesčio mokėtojo klausimą "o kokią asmeninę naudą aš gaunu mokėdamas mokesčius?"
(Ž. Mauricas)

Žygimantas Mauricas: "<...> O atsakymas yra labai paprastas: jei mokėsi mokesčius, tai gausi "meduolį". O "meduolis" gali būti bet kas, ką vertina gyventojai: draudimas, loterijos bilietas, valstybės ar banko garantija, nuolaida, pirmenybė gauti viešąsias paslaugas ar panašiai. Tad sujungus nemėgstamus mokesčius ir mėgstamą meduolį į vieną instrumentą galima jį padaryti visai mėgstamu ar bent jau pakenčiamu. Geriausias mokesčių ir meduolio kombinacijos pavyzdys, iš kurio galėtų pasimokyti ir Lietuva, yra Gruzijoje įvestą "kasos čekių loterija", kuomet kiekvienas oficialus kasos čekis tuo pačiu yra ir loterijos bilietas. Gyventojai nenori mokėti mokesčių, tačiau nori laimėti loterijoje, tad pirkdami prekę jie gerokai dažniau prašo oficialaus kasos čekio. Lietuva galėtų panašią sistemą taikyti viešojo maitinimo sektoriuje, kuriame klesti "nefiskalinių kasos čekių" kultūra – galiu lažintis, kad mokesčių surinkimas padidėtų dešimtimis procentų.

"Gyventojai nenori mokėti mokesčių, tačiau nori laimėti loterijoje, tad pirkdami prekę jie gerokai dažniau prašo oficialaus kasos čekio. Lietuva galėtų panašią sistemą taikyti viešojo maitinimo sektoriuje, kuriame klesti "nefiskalinių kasos čekių" kultūra – galiu lažintis, kad mokesčių surinkimas padidėtų dešimtimis procentų" (Ž. Mauricas)

Gruzijos pavyzdys iliustruoja ir kitą svarbų efektyvaus mokesčių surinkimo ingredientą – pirkėjo ir pardavėjo supriešinimą. Juk pardavėjas, duodamas pirkėjui oficialų kasos čekį, pats loterijoje nedalyvauja ir negauna jokio "meduolio", tad "oficialaus" kasos čekio davimas jam yra grynas nuostolis. Tačiau sistema veikia, nes pirkėjas nieku gyvu nenori atiduoti savo "meduolio" pardavėjui. Negavęs čekio pirkėjas gali net pagalvoti, kad pardavėjas nori jį apgauti ir pasilikti sau laimingąjį loterijos bilietą, tad visais įmanomais būdais reikalauja oficialaus čekio. Pirkėjas tampa mokesčių inspektoriumi, kuris tobulai dirba savo darbą be jokio atlygio ir be "pakišų" – tikrų tikriausias eldorado <...>".

Žygimantas Mauricas: "*<...> Kasos čekių loterijos pavyzdys rodo kaip "meduolio" principo ir "skaldyk ir valdyk" strategijos taikymas gali radikaliai pagerinti mokesčių surinkimo ir kovos su šešėliu rezultatus. Taikant tokį patį principą galima būtų kovoti ir su kitų mokesčių mokėjimo vengimu. Pavyzdžiui, supriešinus darbuotoją ir darbdavį galima drastiškai sumažinti vokelių skaičių, o meduolis darbuotojams galėtų būti pinigine premija už pranešimą apie atlygio mokėjimą vokelyje ir penkerių metų trukmės garantuotas darbas mokesčių inspekcijoje ar kitoje valstybinėje įstaigoje (tokiu būdu ir mokesčių inspekcijos darbuotojų moralė pagerėtų). Nekilnojamojo turto mokesčio mokėtojai galėtų būti skatinami mokėti mokesčius nuo "teisingos" jų valdomo turto vertės šveicarišku "skaldyk ir valdyk" būdu – supriešinti nekilnojamojo turto pirkėjus ir pardavėjus įvedant tvarką, kad bet kas gali nusipirkti nekilnojamąjį turtą už savininko deklaruojamą turto vertę. Rezultatas būtų akivaizdus – turto savininkai nenorėtų prarasti savo turto už mažą kainą, tad turto vertė kaip mat išaugtų kelis ar net keliolika kartų, o su vertės augimu ir sumokamų mokesčių suma.*

"Kasos čekių loterijos pavyzdys rodo kaip "meduolio" principo ir "skaldyk ir valdyk" strategijos taikymas gali radikaliai pagerinti mokesčių surinkimo ir kovos su šešėliu rezultatus. Taikant tokį patį principą galima būtų kovoti ir su kitų mokesčių mokėjimo vengimu" (Ž. Mauricas)

Statybų sektoriaus šešėlį galima būtų sumažinti padarant statomo namo savininką PVM mokėtoju. Kuo didesnė "oficiali" namo vertė – tuo daugiau PVM galima susigrąžinti, tad statytojas būtų suinteresuotas kelti namo vertę. Tačiau, kuo didesnė namo vertė – tuo didesni nekilnojamojo turto mokesčiai, tad ilgainiui valstybė iš to laimėtų".

Justas Gavėnas, EKT: "Analizuojant Lietuvos ekonomistų pasisakymus apie Visagino atominės elektrinės projektą man susidarė įspūdis, kad Lietuvoje egzistuoja 2 ekonomikos mokyklos: N. Mačiulis, G. Nausėda ir Jūs pasisakote už naujos atominės elektrinės projektą, tuo tarpu R. Rudzakis ir R. Kuodis, R. Bancevičius – prieš. Kaip galėtumėte pakomentuoti priešingas ekonomistų pozicijas tuo pačiu klausimu?"

Žygimantas Mauricas: "Savo straipsnyje "Liaudies išmintis ir energetika" rašiau, kad vykdant energetikos strategiją Lietuvai būtų itin rizikinga "sudėti visus kiaušinius į vieną pigios importinės rusiškos elektros energijos pintinę", nes kas yra pigu šiandien, nebūtinai bus pigu rytoj. Tačiau, lygiai taip pat Lietuvai būtų per didelė prabanga "sudėti visus kiaušinius į vieną, nors šiuo metu ir patrauklaus ekonominiu požiūriu, atominės elektrinės projekto pintinę". Vertinant tai, kad Visagino atominė elektrinė anksčiausiai galėtų būti pastatyta 2020 metais ir veiktų bent iki 2080 metų, akivaizdu, kad elektrinę statytume ne tiek sau, kiek savo vaikams, anūkams ir proanūkiams. Išties kilnus poelgis, tačiau vertinant tai, kad Lietuva turi aibę neišspręstų energetikos sektoriaus problemų jau šiandien, buvo gana pagrįstai baiminamasi, kad Visagino atominės elektrinės projektas nukreips visuomenės dėmesį bei valstybės lėšas nuo pačių aktualiausių nūdienos problemų: šilumos ūkio sektoriaus reformos pereinant nuo brangių importinių dujų prie pigesnio vietinio biokuro, stringančio daugiabučių renovacijos projekto bei atsinaujinančių energijos išteklių strategijos įgyvendinimo. Mano vertinimu, priešingos ekonomistų pozicijos iš dalies susidarė dėl to, kad vieni daugiau akcentavo klausimą "ką pirmiau daryti", o kiti - "daryti ar nedaryti apskritai" <...>".

"Lietuva turi aibę neišspręstų energetikos sektoriaus problemų jau šiandien, buvo gana pagrįstai baiminamasi, kad Visagino atominės elektrinės projektas nukreips visuomenės dėmesį bei valstybės lėšas nuo pačių aktualiausių nūdienos problemų: šilumos ūkio sektoriaus reformos pereinant nuo brangių importinių dujų prie pigesnio vietinio biokuro, stringančio daugiabučių renovacijos projekto bei atsinaujinančių energijos išteklių strategijos įgyvendinimo" (Ž. Mauricas)

Žygimantas Mauricas: "<...> Taip pat tenka pripažinti, kad dėl itin didelės projekto trukmės ir neapibrėžtumo yra sunku vienašališkai sutarti dėl kai kurių atominės elektrinės projekto prielaidų. Pavyzdžiui, šiandien niekas negali tiksliai nustatyti (nebent gali atspėti) kokia bus elektros kaina Lietuvos rinkoje po 10, 30 ar 70 metų. Atominės elektrinės projekto šalininkai akcentuoja, kad elektra ateityje turėtų brangti dėl kylančių naftos ir dujų kainų, augančios elektros energijos paklausos (pvz. dėl elektromobilių), griežtėjančių aplinkosauginių reikalavimų bei šimtus milijardų pareikalausiančių investicijų į energetikos infrastruktūrą Rusijoje ir ES šalyse. Projekto oponentai savo ruožtu teigia, kad elektra ateityje turėtų pigti dėl pasaulinės skalūnų dujų revoliucijos, pigios elektros importo iš Skandinavijos šalių, mažėjančio elektros vartojimo ar naujų atsinaujinančios energetikos technologijų proveržio. Reikia pripažinti, kad ir vienos ir kitos pusės argumentai yra svarūs, tad nuomonės gali skirtis dėl to, kuria patarle yra mieliau vadovaujamasi: ar "geriau žvirblis rankoje, negu briedis miške" ar "kas nerizikuoja, tas negeria šampano". Pirmu atveju, ir toliau liksime "žvirblių ekonomika", o antru – galime susimedžioti puikų briedį, tačiau jei nepataikysime – galime likti it musę kandę. Visgi, istorija rodo, kad išsivysčiusios vakarų pasaulio valstybės yra turtingesnės už besivystančias trečiojo pasaulio šalis būtent todėl, kad sugebėjo sėkmingai įgyvendinti sudėtingus, ilgalaikius, didelių techninių žinių reikalaujančius projektus. Juk kai prieš 50 metų pradėjome statyti azoto trąšų gamyklą Jonavoje (dabartinė Achema) niekas negalėjo pasakyti, kokios bus dujų ar trąšų kainos po 50 metų ir, gink dieve, nedirso prognozuoti, kad kryptingai į šviesų rytojį žengianti Sovietų sąjunga kada nors subyrės. Tačiau 2011 metais bendrovė gavo 2 milijardus pajamų, investavo šimtus milijonų litų, o pačioje įmonėje šiuo metu dirba 1.400 didesnį negu vidutinį darbo užmokestį gaunančių darbuotojų <...>".

Žygimantas Mauricas: "*<...> Visgi mano vertinimu, Lietuvos ir viso Baltijos regiono ekonomikai regionui geriausia alternatyva būtų sėkmingas projekto įgyvendinimas, kiek blogesnė alternatyva būtų visai nesiimti šio projekto, tačiau pati blogiausia alternatyva būtų nesėkmingas projekto įgyvendinimas. Netikėjimas, kad projektas gali būti sėkmingai įgyvendintas, mano vertinimu, buvo svarbiausias veiksnys, įtakojęs neigiamą visuomenės nuomonę bei nulėmęs referendumo rezultatus. Dauguma gyventojų balsavo prieš šį projektą baimindamiesi, kad pasikartos Valdovų rūmų ar Vilniaus futbolo stadiono istorija. Žibalo į ugnį įpylė ir tai, kad šis projektas buvo per daug politizuotas, o tai nėra gera žinia kelių kadencijų trukmės projektui".*

APIE NORDEA BANK LIETUVA:

- „Nordea“ pavadinimas – dviejų žodžių junginys, reiškiantis Šiaurės šalių idėjas: NORDIC + IDEAS = NORDEA
- „Nordea Bank Lietuva“ priklauso pirmaujančiai finansinių paslaugų grupei Šiaurės ir Baltijos šalyse, kurios turtas sudaro maždaug 600 mlrd. eurų
- Nordea grupė yra tarp 10 - ies didžiausių Europos bankų pagal rinkos kapitalizaciją bei yra tarp 25 - erių saugiausių pasaulio bankų
- Nordea turi maždaug 11 milijonų klientų ir apie 1.000 klientų aptarnavimo skyrių.
- Lietuvoje veiklą bankas pradėjo 2000 m.
- „Nordea Bank Lietuva“ yra vienas iš sparčiausiai augančių bankų, teikiantis visas pagrindines banko paslaugas privatiems ir verslo klientams

Justas Gavėnas, EKT: "2012 m. spalio 23 d. "mėgavomės" naujojo 450 MW naujojo Elektrėnų kogeneracinio bloko atidarymu, (nepaisant to, kad elektros kainos dedamoji šiame bloke daugiau nei dvigubai viršija elektros energijos rinkos kainą (15,50 ct/kWh), kurią Valstybinė kainų ir energetikos komisija nustatė 2011-09-26 d. nutarimu Nr. O3-251) Visagino atominės elektrinės projekto tęstinumas po referendumo 2012 m. spalio 14 d. taip pat yra po dideliu klausuku... Prognozuojama, kad išmokos atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams 2020 - aisiais metais sieks 800 mln. LTL... Kokios energetikos vystymosi perspektyvos laukia mūsų artimiausioje ateityje?"

Žygimantas Mauricas: "Žurnalo "Valstybė" organizuojamos metinės energetikos konferencijos metu, skaičiau pranešimą, kuriame pristačiau 3 Lietuvos energetinės strategijos vizijas:

- **Saugi ir ekologiška, bet brangi:** atsinaujinančių energijos išteklių plėtra ir elektros importo ribojimas, siekiant užsitikrinti energetinę nepriklausomybę

- **Saugi ir pigi, bet neekologiška:** branduolinės energetikos vystymas ir elektros importas iš kaimyninių valstybių

- **Pigi ir ekologiška, bet nesaugi:** atsinaujinančių energijos išteklių plėtra ir elektros importas iš kaimyninių valstybių - didelė priklausomybė nuo iškastinio kuro kainų svyravimų.

Vertinant šiuo metu vykstančias tendencijas, labiausiai tikėtina yra būtent pirmoji strategija: saugi, ekologiška, bet brangi (ir nuolat brangstanti) elektros energija. Skaičiavimai yra labai paprasti: kiekvienas papildomas 100 milijonų, skirtas viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) biudžetui, elektros kainą galutiniam vartotojui padidina apytiksliai 1 ct už kWh. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (VKEKK) spalio mėn. paskelbė, kad 2013 metais viešuosius interesus atitinkančioms paslaugoms bus skiriama rekordinė suma - 1 milijardas litų. Taigi skaičiavimai paprasti – dėl VIAP tarifo, elektros kaina galutiniam vartotojui bus didesnė 10-ia ct už kWh <...>".

Žygimantas Mauricas: "*<...> Bet kas gi yra tie viešieji interesai, už kuriuos kiekvienas Lietuvos gyventojas kitais metais savo piniginę paplonins daugiau negu 300 - ais litų? Didžiausia suma (750 mln. litų arba 7,5 ct už kWh) yra skirta nuostolingai elektros energiją gaminančioms termofikacinėms (t. y. iš importuojamų rusiškų dujų) elektrinėms paremti – tiek Lietuvai kitais metais kainuos "energetinis saugumas". Kita dalis lėšų (180 mln. litų arba 1,8 ct už kWh) yra skiriama elektros gamybai iš atsinaujinančių energijos išteklių rėmimui – tiek Lietuvai kitais metais kainuos ekologiškumas. Nesunku paskaičiuoti, kad jei išmokos atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams 2020 m. sieks 800 mln. litų, tai kaina už ekologiškumą galutiniam vartotojui bus dar 6,2 ct didesnė negu 2013 m. Visgi, didžiausią poveikį galutinei elektros kainai darys gamtinių dujų, kurios yra naudojamos elektros gamybai termofikacinėse elektrinėse, kaina ir Lietuvos galimybės importuoti pigią elektrą iš užsienio. Norint nelikti prie suskilusios geldos, Lietuva privalo įgyvendinti elektros jungčių projektus su Švedija ir Lenkija bei įgyvendinti suskystintų dujų terminalo projektą taip diversifikuojant gamtinių dujų importo šaltinius.*"

"Nesunku paskaičiuoti, kad jei išmokos atsinaujinančių energijos išteklių gamintojams 2020 metais sieks 800 milijonų litų, tai kaina už ekologiškumą galutiniam vartotojui bus dar 6,2 centais didesnė negu 2013 metais" (Ž. Mauricas)

Tokiu būdu Lietuva turi šansų įgyvendinti trečiąją strategiją, kuri būtų pagrįsta atsinaujinančių energijos išteklių plėtra ir elektros importu iš kaimyninių valstybių. Norint užtikrinti elektros energijos tiekimo saugumą, taip pat reikia vystyti savo pajėgumus: ar tai būtų atominė, ar kogeneracinė, ar naujomis technologijomis paremta alternatyvi atsinaujinanti energetika. Tai reikia daryti jau dabar, nes kaip byloja kinų patarlė "kai nori gerti – vėlu kasti šulinį".

Justas Gavėnas, EKT: "Kokias konkrečias ekonomikos skatinimo priemones galėtumėte rekomenduoti naujai besiformuojančiai valdančiajai daugumai?".

Žygimantas Mauricas: "Reikėtų atlikti tuos darbus, kurie galėtų būti greitai įgyvendinti ir duotų apčiuopiamą ilgalaikę naudą Lietuvos ekonomikai. Visų pirma, reikia suaktyvinti (o gal geriau tiktų žodis "pradėti", nes rezultatai tokie maži, kad jų net nesimato) daugiabučių namų renovacijos programą, kuri padėtų nušauti 3 zuikius vienu šūviu: ne tik sumažintų nedarbo lygį bei pagerintų Lietuvos prekybos balansą, tačiau ilgainiui sumažintų valstybės skolą, nes nebereikėtų mokėti kompensacijų už šildymą (o galbūt ir PVM lengvata šildymui būtų panaikinta). Antra, reikia įgyvendinti šildymo sistemų reformą pereinant nuo importuojamų dujų prie vietinio biokuro naudojimo. Trečia, reikia efektyvinti viešojo sektoriaus valdymą, ypač sveikatos apsaugos, švietimo ir viešojo saugumo srityse. Ketvirta, reikia skatinti verslumą kiek įmanoma labiau supaprastinant verslo steigimo ir vystymo sąlygas ir palapsniui mažinant gamybos mokesčius. Penkta, reikia kovoti su nepagrįstu kainų augimu skatinant rinkos konkurenciją ir efektyvinant monopolijų kontrolę. Šiuo metu kaip niekada anksčiau yra svarbu užtikrinti teisinės, reguliacinės ir mokesstinės sistemos stabilumą arba kryptingą evoliuciją, bet jokių būdu ne revoliuciją.

"Jei pradėsime žaisti su PVM mokesčių lengvatomis mėšai, krabų lazdelėms ar agurkams bei progresiniais darbo pajamų mokesčiais <...> – toli nenueisime" (Ž. Mauricas)

Pavyzdžiui, mokesčių sistema turėtų būti nuosaikiai tobulinama palapsniui einant gamybos (darbo jėgos, pelno) mokesčių mažinimo ir vartojimo bei ekologinių mokesčių (PVM, nekilnojamojo turto mokesčiai, iškastinio kuro mokesčiai) didinimo kryptimi. Jei pradėsime žaisti su PVM mokesčių lengvatomis mėšai, krabų lazdelėms ar agurkams bei progresiniais darbo pajamų mokesčiais (nors jie dažnai yra vadinami tiesiog progresiniais mokesčiais) – toli nenueisime".

Justas Gavėnas,
EKT: "Kokias iniciatyvas turi įgyvendinti verslo įmonės tam, kad augtų įmonių apyvartos, pelningumas, pridėtinė vertė?"

Žygimantas Mauricas: "Visų pirma, įmonėms reikėtų pradėti žiūrėti į savo darbuotojus kaip į investiciją, o ne gamybinio proceso žaliavą. Tai padėtų išsivaduoti iš užburto mažų atlyginimų ir mažo produktyvumo rato: "koks atlygis, toks ir darbas", tačiau "koks darbas, toks ir atlygis". Antra, eksportuojančioms įmonėms reikėtų ieškoti naujų eksporto rinkų Artimųjų Rytų, Pietryčių Azijos ar NVS šalių regione. Mažoms įmonėms taip pat reikėtų plėsti savo rinką į užsienio šalis bendrai kooperuojantis tarpusavyje. Trečia, reikia nebijoti investuoti į inovatyvias idėjas ir nelaikyti pinigų kojinese. Kiniečių patarlė sako "laivas, kuris stovi uoste yra saugus, bet laivai yra statomi ne tam" – lygiai taip pat ir pinigai nėra skirti laikyti kojinese. Ketvirta, verslui reikėtų galvoti apie ateitį ne vienaskaita, o daugiskaita t. y. galvoti apie daug galimų ateičių, kurių išsipildymas priklausys nuo vieno ar kitų įvyksiančių ar neįvyksiančių įvykių. Taip pat nereikia baimintis dėl tų dalykų, kuriuos galima suvaldyti. Besikaičiantys valiutų kursai, naftos kainos šokai, palūkanų normų pokyčiai – visa tai galima suvaldyti naudojant plačiai paplitusius finansinius instrumentus.

"Visų pirma, įmonėms reikėtų pradėti žiūrėti į savo darbuotojus kaip į investiciją, o ne gamybinio proceso žaliavą. Tai padėtų išsivaduoti iš užburto mažų atlyginimų ir mažo produktyvumo rato: "koks atlygis, toks ir darbas", tačiau "koks darbas, toks ir atlygis"" (Ž. Mauricas)

Ir pabaigai – reikėtų išmokti geriau valdyti savo emocijas, kad baimės ir godumo būtų kuo mažiau, o daugiau – racionalaus mąstymo ir planavimo. Be to, nereikėtų nuleisti rankų užklupus laikiniams nesklandumams – juk japonų patarlė sako, kad "Pinigai auga ant užsispyrimo medžio".

Strategija. Efektyvumas. Vertė

UAB "Ekonominės konsultacijos ir tyrimai"

J. Jasinskio g. 16B, Vilnius, LT - 01112

Tel.: (+370 5) 25 26 225

Faks.: (+370 5) 25 26 226

El. paštas: ekt@ekt.lt

www.ekt.lt